

Співак М. В.,

кандидат юридичних наук,

Інститут держави і права ім. В. М. Корецького НАН України
(Київ, Україна), E-mail: moya_posmishka@mail.ru

ПОЛІТИКА ЗДОРОВ'ЯЗБЕРЕЖЕННЯ: ЛЮДИНОЦЕНТРИЧНИЙ АСПЕКТ

Анотація. Ведеться дискусія з приводу запровадження політики здоров'язбереження в Україні. Метою такої політики є оновлення напряму системи громадського здоров'я до потреб здорової людини, реалізації її конституційних прав на захист здоров'я побудованого на людиноцентричній ідеології. Наводиться авторське бачення доцільності запровадження нормативних актів, які на думку авторки зможуть вирішити дану проблему.

Ключові слова: політика, здоров'я, збереження здоров'я, система громадського здоров'я, людиноцентричний аспект

Постановка проблеми. Актуальність статті зумовлена об'єктивними особливостями сучасної духовно-моральної і суспільно-економічного життя України і світу, масштабами техногенної діяльності людини, переходом до постіндустріального суспільства, інформаційним і високоінтелектуальним технологіям, зростанням ролі здорової людини.

Аналіз останніх досліджень і публікацій дає авторці можливість виділити незначну кількість праць українських вчених де висвітлені концепції: впливу способу життя на формування здоров'я української нації (І. Кочін), підвищення рівня здоров'я населення (О. Антонова), комплексної оцінки адаптаційних можливостей у формуванні й збереженні індивідуального здоров'я людини (Г. Воскобойнікова), концепт-ієрархії здорового способу життя в сучасному спортивному дискурсі (О. Приходько-Лях), концепції здорового харчування (К. Зубкова, М. Ліганенко, К. Кузнецова).

Однак, сьогодні в українській політичній думці відсутній системний, комплексний аналіз щодо формування політики здоров'язбереження з орієнтацією на здорову людину.

Метою статті є висвітлення основних цілей та орієнтирів політики по відношенню до здоров'я здорових.

Виклад основного матеріалу статті. Концепція політики здоров'язбереження – це своєрідна концепція якісних змін. Здоровий спосіб життя передбачає виконання певних правил, що забезпечують гармонійний розвиток, високу працездатність, духовну рівновагу та здоров'я людини. В основі здорового способу життя – індивідуальна система поведінки й звичок, що забезпечує людині потрібний рівень життєдіяльності й здорове довголіття. Здоровий спосіб життя – це практичні дії, спрямовані на запобігання захворювань, зміцнення всіх систем організму й поліпшення загального самопочуття людини.

Стрижнем людиноцентризму є самореалізація особистості. Саме сприяння самореалізації кожної особистості в рамках загальнолюдської моралі (тобто на основі поваги до інших людей і природного середовища) та національної свідомості повинно стати ключовим напрямом діяльності всіх структур державного правління, в тому числі управління системою громадського здоров'я.

Така людиноцентрична ідеологія розвитку українського суспільства і всієї системи громадського здоров'я дає фундаментальне підґрунтя для формування бачення всієї держави, всі структури якої підкоряються єдиній меті – збереження і відновлення здоров'я своїх громадян.

Основні концептуальні напрями реформування системи охорони здоров'я, свого часу були затверджені Указом Президента України від 07.12.2000 р.

№ 1313 «Про Концепцію розвитку охорони здоров'я населення України» відповідно до якого Постановою Кабінету Міністрів України від 09.09.2001 р. N 960 «Про затвердження заходів щодо виконання Концепції розвитку охорони здоров'я населення України», де до 2005 р. були розроблені заходи щодо виконання Концепції розвитку охорони здоров'я населення України [1]. У 2014 р. проектом розпорядження Кабінету Міністрів України «Про схвалення Концепції побудови нової національної системи охорони здоров'я України» передбачене поетапне виконання заходів до 2025 р. [2]. Згодом, на підставі підписання Угоди про асоціацію між Україною, з одного боку, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами – з іншого боку (глава 22 «Громадське здоров'я»), Україна взяла зобов'язання розвивати співробітництво в галузі охорони здоров'я з метою підвищення рівня його безпеки та захисту здоров'я людини як передумови сталого розвитку та економічного зростання, у тому числі керуючись підходом «охорона здоров'я у всіх політиках держави» був розроблений проект Концепції розвитку системи громадського здоров'я в Україні [3].

У 2015 р. на розгляд Верховної Ради України поданий проект Закону України «Про засади державної політики охорони здоров'я» [4]. 2016 р. знаменується прийняттям Концепції розвитку системи громадського здоров'я. Де збереження здоров'я та забезпечення повноцінного життя людей визнано одними з найважливіших цілей світової спільноти, відображених у засадах європейської політики [5].

Однак головним питанням залишається збереження здоров'я відносно здорових і здорових людей. Тому, створення єдиної системи здоров'язбереження, на нашу думку, повинно передбачати:

- запровадження принципу «здоров'язбереження у всіх політиках» який повинен стати невід'ємною частиною «здоров'я у всіх політиках» шляхом внесення до законодавчих та нормативно-правових актів окремого розділу щодо важливості й необхідності запровадження здорового способу життя, дотримання санітарно-гігієнічних норм і правил;
- уточнення та доповнення визначень, які гармонізовані із вимогами міжнародних організацій в частині таких термінів, як «система громадського здоров'я», «державна політика здоров'язбереження», «здоровий спосіб життя», «моніторинг та оцінка результативності реалізації державної політики здоров'язбереження», «збереження здоров'я здорової людини»;
- розробку і прийняття Закону України «Про засади державної політики здоров'язбереження у системі громадського здоров'я», що сприятиме комплексному формуванню та реалізації державної політики здоров'язбереження, заснованої на європейських стратегіях спільних цінностей здоров'я, взаємодії з іншими секторами економіки та залученні нових партнерів, а також створенню та забезпеченню умов досягнення та підтримки високого рівня здоров'я населення, поліпшенню громадського здоров'я, а також забезпеченню універсальності умов отримання доступу до якісної і безпечної медичної допомоги, справедливості та солідарності в системі охорони здоров'я;
- розробку і прийняття Концепції збереження здоров'я здорових в Україні. Під збереженням здоров'я здорової людини в цій Концепції необхідно розуміти сукупність заходів політичного, духовного, економічного, правового, соціального, культурного, наукового, медичного, санітарно-епідемічного характеру, спрямованих на оптимізацію умов для формування, активного збереження, відновлення і зміцнення здоров'я, що забезпечують зниження захворюваності і збільшення популяції здорових і практично здорових людей;
- встановлення на законодавчому рівні контролю за обов'язковим звітуванням політичних акторів за реалізацію політичних програм у питаннях,

що стосуються покращення здоров'я населення;

- законодавче закріплення зобов'язань політичних партій, громадських об'єднань, органів місцевого самоврядування включати до програмних документів своєї діяльності вирішення питань здоров'язбережного й екологічного значення;

- створення онлайн-сторінок на сайтах органів публічної адміністрації з інформацією про проведення заходів здоров'язбережного характеру;

- закріплення за Міністерством охорони здоров'я обов'язку налагодження ефективного механізму співпраці з усіма дотичними центральними органами виконавчої влади у питаннях запровадження політики здоров'язбереження;

- визначення ролі та функцій центральних органів виконавчої влади як основних урядових структур, відповідальних за розробку політичних рішень та законодавства з профілактики і запровадження здорового способу життя;

- запровадження стратегічного планування із залученням зацікавлених сторін, для визначення цілей у сфері здоров'язбереження та відповідних заходів на національному, регіональному та місцевому рівнях;

- посилення наукової складової з метою удосконалення функцій моніторингу та оцінки ризиків;

- забезпечення проведення загальнонаціональних інформаційно-просвітницьких кампаній щодо переваг здорового способу життя, шляхів попередження захворювань;

- проведення переговорів з бізнес-асоціаціями з метою вироблення моделі співпраці у зміцненні здоров'я, промоції здорового/активного способу життя та здорового харчування;

- запровадження грантових програм для громадських об'єднань і наукових установ та формування соціального замовлення;

- планування цільових видатків на виконання загальнодержавних і територіальних програм профілактичного спрямування, із залученням коштів державного бюджету, місцевих бюджетів та інших джерел, не заборонених законодавством;

- відновлення мережі оздоровчих і профілактичних закладів з урахуванням особливостей і специфіки кожного регіону країни;

- допомогу громадським об'єднанням, що ставлять за мету своєї діяльності збереження здоров'я здорової людини та проводять екозаходи;

- розробку пропозицій, створення законів та їх подальше вдосконалення щодо сучасних технологій, які дають можливість складувати чи захоронювати відходи так, щоб вони не впливали на навколишнє середовище і здоров'я людини. Залучення іноземних інвесторів до реалізації проєктів такого змісту.

Забезпечення формування політики здоров'язбереження необхідно закріпити за Кабінетом Міністрів України, Міністерством охорони здоров'я України та центральними органами виконавчої влади, органами місцевого самоврядування.

Висновки. За наведених пропозицій, на думку авторки – людський вимір політики збереження здоров'я здорових виявляється у наданні йому чітко означеного гуманістичного спрямування, що стає критерієм оцінки ефективності суспільної системи, рівному ставленні до всіх громадян держави.

Людина, а відтак людський ресурс не лише найцінніше багатство будь-якого суспільства, а й реальна запорука соціального прогресу в цілому. Створення необхідних умов для формування, відтворення та подальшого розвитку цього потенціалу – найважливіше завдання будь-якого соціуму.

Розглянутий підхід до концепції формування політики здоров'язбереження в контексті людиноцентричної стратегії розвитку всієї національної системи громадського здоров'я чітко орієнтує діяльність всіх акторів на сприяння збереження здоров'я здорових людей, тому **наступні розвідки необхідно**

спрямовувати на пошуки ефективної моделі державно-приватного партнерства у цій сфері.

БІБЛІОГРАФІЧНІ ПОСИЛАННЯ:

1. Про Концепцію розвитку охорони здоров'я населення України. Указ Президента України // Урядовий кур'єр офіційне видання від 20.12.2000, № 237.
2. Проект розпорядження Кабінету Міністрів України «Про схвалення Концепції побудови нової національної системи охорони здоров'я України» // МОЗ України. – URL: http://www.moz.gov.ua/ua/portal/Pro_20140618_0.html (Дата звернення 20.12.2016)
3. Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони // Офіційний вісник України від 26.09.2014, № 75, том 1, стор. 83, стаття 2125.
4. Проект Закону про засади державної політики охорони здоров'я. – URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=56118 (Дата звернення 20.12.2016)
5. Про схвалення Концепції розвитку системи громадського здоров'я // Урядовий портал. – URL: <http://www.kmu.gov.ua/control/uk/cardnpd?docid=249618799> (Дата звернення 20.12.2016)

REFERENCES:

1. Pro Kontseptsiiu rozvytku okhorony zdorov'ya naseleennia Ukrainy. Ukaz Prezidenta Ukrainy [The concept of development of health of population of Ukraine. The Decree Of The President Of Ukraine] // Uriadovyi kur'yer ofitsiine vydannia vid 20.12.2000, № 237.
2. Proekt rozporiadzhennia Kabinetu Ministriv Ukrainy «Pro skhvalennia Kontseptsii pobudovy novoi natsionalnoi systemy okhorony zdorov'ya Ukrainy» [The draft order of the Cabinet of Ministers of Ukraine «On approval of the Concept of building a new national system of health of Ukraine»] // MOZ Ukrainy. – URL: http://www.moz.gov.ua/ua/portal/Pro_20140618_0.html (Accessed 20.12.2016)
3. Uhoda pro asotsiatsiiu mizh Ukrainoiu, z odniiei storony, ta Yevropeiskym Soiuzom, Yevropeiskym spivtovarystvom z atomnoi enerhii i yikhnimy derzhavamy-chlenamy, z inshoi storony [The Association agreement between Ukraine, on the one hand, and the European Union, the European atomic energy community and their member States, on the other hand] // Ofitsiyniy visnyk Ukrainy vid 26.09.2014, № 75, tom 1, stor. 83, stattia 2125.
4. Proekt Zakonu pro zasady derzhavnoi polityky okhorony zdorov'ya. [The draft Law on fundamentals of state health policy] – URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=56118 (Accessed 20.12.2016)
5. Pro skhvalennia Kontseptsii rozvytku systemy hromadskoho zdorovia // Uriadoviy portal. [On approval of the Concept of development of system of public health] – URL: <http://www.kmu.gov.ua/control/uk/cardnpd?docid=249618799> (Accessed 20.12.2016)

Спивак М. В., кандидат юридических наук, Институт государства и права им. В. М. Корецкого НАН Украины (Киев, Украина), E-mail: moya_posmishka@mail.ru

Политика здоровьесохранения: человекоцентрический аспект.

Аннотация: Ведется дискуссия по поводу введения политики здоровьесбережения в Украине. Целью такой политики является обновление направления системы общественного здоровья с потребностями здорового человека, реализации его конституционных прав на защиту здоровья построенного на человекоцентрической идеологии. Предлагается авторское видение целесообразности внедрения нормативных актов, которые по мнению автора смогут решить данную проблему.

Ключевые слова: политика, здоровье, сохранение здоровья, система общественного здоровья, человекоцентрический аспект

Spivak M., PhD in Juridical sciences, Institute of state and law. V. M. Koretsky of NAS Ukraine (Kiev, Ukraine), E-mail: moya_posmishka@mail.ru

Health maintenance policy: man-dimension aspect.

Abstract. This article is a debate on the introduction of health preservation policy in Ukraine. The purpose of this policy is to update the direction of the public health system to the needs of a healthy person, exercising his constitutional right to health protection built on humanocentric ideology. The author's vision of the feasibility of implementing regulations, which according to the author will be able to solve this problem.

Keywords: politics, health, health preservation, public health system, man-dimension.

УДК 321.7

Стойко О. М.,

кандидат політичних наук, старший науковий співробітник
Інститут держави і права ім. В.М. Корецького НАН України
(Київ, Україна), E-mail: starkol@gmail.com

ДЕМОКРАТИЧНА ТРАНСФОРМАЦІЯ ТА ДІЄЗДАТНІСТЬ ДЕРЖАВИ: МОЖЛИВОСТІ І НЕБЕЗПЕКИ

Анотація. Запозичення зовнішніх ознак демократичного режиму, нездатність перехідної держави забезпечити соціально-економічний розвиток часто є основними причинами сповільнення темпів демократизації і навіть встановлення авторитаризму. Останній хоча і здатен досягти успіху в економічній сфері, гарантувати стабільність і керованість соціально-економічних процесів, однак у довгостроковій перспективі демократичні інститути дають кращий ефект завдяки розширенню участі, посиленню підзвітності та регулярним виборам.

Ключові слова: демократизація, держава, авторитаризм, корупція, консолідація.

У середині 1990-х рр. увагу дослідників привернули не лише швидкі темпи демократизації, які демонструвала низка країн Східної Європи, а й різноманітні відхилення від ідеальної моделі, що спостерігалися у молодих демократіях. У деяких країнах демократизація призвела до появи «деградуючих» або «коллапсуючих» держав. Водночас слід визнати, що у цих державах існували несприятливі передумови, такі як етнічна чи релігійна неоднорідність, відсутність тривалого досвіду власної державності тощо, які ускладнили здійснення переходу.

Відповідно виникали питання: чи можна ці держави хоча б умовно відносити до демократичних; чи не занадто повільно деякі країни здійснюють перехід; чи не загальмували у «сірій» зоні або ж скочуються до авторитаризму; чи справляються нові уряди з наданням послуг тої якості, до якої звикли громадяни?

Все більше дослідників почали стверджувати, що перехідні суспільства лише перейняли деякі зовнішні атрибути демократії (вибори, формально демократичну конституцію та багатопартійну систему), уникаючи реалізації на практиці таких її принципів як верховенство закону, поділ влади тощо. Ці відхилення від очікувань класифікувалися як «неліберальні демократії» або як «демократії зі зламаним хребтом», а їх вивчення започаткувало у політологічній літературі новий напрям, пов'язаний із «якістю демократії» [1] та державного управління нових держав.

Традиційно демократії приписується створення більш сприятливого середовища для економічного розвитку та більш справедливий розподіл суспільних благ, а також згладжування значних диспропорцій у рівнях доходів [2]. Також обґрунтовуються твердження, що демократія призводить до зростання рівня щастя і задоволеності життям [3]. При цьому багато з позитивних аспектів демократії слабше виражаються в нових демократіях, ніж в консолідованих [4].

Але все-таки є вагомі причини для критичної оцінки демократичного тренда. По-перше, багато нових демократій демонструють наявність серйозних дефектів, особливо в частині захисту прав людини, поваги до принципу верховенства закону, підзвітності та прозорості. «Ефективні демократії», тобто ті, в яких діє верховенство права і захищені права громадян, все ще становлять меншість серед країн світу, складаючи приблизно половину від усіх демократичних держав і чверть усіх країн світу загалом. По-друге, навіть незважаючи на майже загальну підтримку демократії населенням, підтримка з боку багатьох громадян є поверхневою, без справжньої дієвої демократичної мотивації. Це особливо характерно для нових демократій, в яких громадяни можуть невірно тлумачити її значення, асоціюючи